

možno vybudovať organizovanú novú strednú Európu, túto prvú a nevyhnutnú podmienku solidarizmu celoeurópskeho.

Slovenský denník, roč. 15, č. 252 zo 4. 11. 1932, s. 2. *Agrárna demokracia ako konštrukčný element celoeurópskeho solidarizmu.*

12.

1932, december, Praha. Redakčné spracovanie prejavu o kríze demokracie, ktorú však nezdolá fašizmus ani bolševizmus, predneseného na oslavách 25. výročia založenia Združenia agrárnych akademikov.

Žiadali ste o výklad na otázku: demokracia či nedemokracia?

Demokracia prekonáva určitú krízu, ale nie je to kríza organická, lež len prechodného rázu. Ťarchy, ktoré musí demokracia niesť v nových poválečných štátoch, sú bezpríkladne ťažké. Predtým bola vládnúca sila sústredená v jednej ruke, kdežto dnes je decentralizovaná na milióny občianstva. Je priamo zázrak, že v strednej Európe sú štáty, v ktorých sa demokracia napriek týmto ťažkostiam udržala. Demokracia je taká, akí sú demokrati. Režim aristokratický sa mohol v dôsledku stáročnej tradície opierať o kvalitatívny výber šľachty, my sa opierame väčšinou ešte o ľudí, ktorí nemajú osobne vyššej politickej kultúry. Základ demokracie je kvalitatívne nepomerne širší ako u režimov predošlých, ale kvalitatívne potrebujeme ešte aspoň jednu generáciu, než občianske vedomie prenikne všetkých, o ktorých sa demokracia opiera. Musíme byť trpezliví. Som presvedčený, že by sme v Československu diktatúru nenesli, lebo sme na to národom príliš individualistickým. My sme už prekonali vývojovú fázu, ktorú možno označiť pojmom stáda a spoločnosti uvedomelých ľudí sa nedá vládnúť diktátorsky. Nie je možné si predstaviť, že by v našom spoločenskom rozvrstvení po stáročnom boji za slobodu niekto mohol nakotrojovať fašistický alebo bolševický pojem slobody. Vo fašizme jedinec svoju osobnú vôľu oktrojuje všetkým ostatným a slobodu vidí v duchovnej uniformite. Bolševizmus zná len slobodu svojej vlastnej triedy a jej predpoklady vidí v zničení slobody tried ostatných.

Čo je sloboda dľa pojmu zemedelca?

Sedliak chcel mať svoju pôdu a chcel mať pokoj od veľkostatkov. Sedliak dnes chce mať voľnosť pohybu pre seba a chce mať pokoj od ostatných. Žiada právo robiť všetko, čo nezasahuje do práv jeho suseda. Tento sedliacky pojem slobody je možno stotožňovať s buržoáznym pojmom slobody, podľa ktorého všetko je dovolené, čo nie je zákonom zakázané, pri čom sa uplatňuje zásada voľnej súťaže, v ktorej víťazí silnejší. Dnes liberalizmus so svojou teoriou voľnej súťaže prestal byť už smerodajným. V zmlútku teórií a praktických aplikácií pojmu slobody začína sa uplatňovať empirický pojem slobody zemedelcovej, tvorí sa nová prax slobody. Naš štát nie je už len štátom právnym, ale má povinnosti zasahovať do verejného a súkromného hospodárstva, aby chránil slabšieho. Jedine toto vymedzenie slobody môže zachrániť situáciu v nových poválečných štátoch. Predošlé aprioristické teórie, akonáhle sa octly pred demokraciou, zlyhaly. Hnutie agrárnej demokracie tvorí složky svojej ideológie empirickou praxou. Naším úkolom je oktrojovať to, čo sedliak cíti, pretože on svojou mentalitou, prácou i povahou je tvorčou složkou spoločnosti.

Je tu možnosť sociálneho plánu, reorganizácie society, ktorá má dva prekrvené orgány: veľkostatok a kapitál. Agrárna demokracia sa už vyporiadala s prekrveným orgánom, patriacim do jej sféry, odkrčila hypertrofiu veľkostatkárov a uviedla do svojej sociálnej skruktúry vnútornú rovnováhu. Keby niečo podobného vedel sociálny reformizmus s hypertrofiou kapitalizmu, bol by problém vyriešený.

Zostane historickou zásluhou agrárnej demokracie, že sa v r. 1920 rozhodla spoluvládnúť so socialistami, aby zabránila zničenie slobody nerobotníckych tried a že od tej doby stal sa u nás systém koaličný tradičný. Agrárna demokracia je a bude vždy hotová ku koalícii, keď ide o to, aby štát nedostal sa do závozu. Dr. Hodža skončil svoje prejav slovami: keby u nás vznikla diktatúra, nech ľavá alebo pravá, musela by agrárna demokracia vystúpiť a viesť proti nej boj do všetkých dôsledkov. Naša cesta je jediná: – cesta demokracie.

Slovenský denník, roč. 15, č. 278 zo 4. 12. 1932, s. 1. *V ČSR je demokratický systém možný.*